

Begrippenlijst

In de loop van de schooltijd worden de taken in het taalonderwijs steeds complexer. Begripsvorming die in eerste instantie alleen met taal te maken lijkt te hebben, kan daarom ook in andere (zaak)vakken waardevol zijn. **Voor veel leerlingen zijn teksten in de zaakvakken nog moeilijk te begrijpen, omdat deze vaak in abstracte en schoolse taal zijn geschreven.** Hetzelfde geldt voor mondelinge taal: *veel leerlingen die de uitleg en instructie van jou als leerkracht onvoldoende begrijpen, missen veel informatie.* Als kinderen de teksten, uitleg of instructie beter begrijpen en beter in staat zijn om van gedachten te wisselen over de leerstof, vergroten ze ook hun inhoudelijke kennis.

In deze groep weten de leerlingen dat er verschillende tekstsoorten zijn. Ze leren het onderscheid kennen tussen bijvoorbeeld verhalende en informatieve teksten. M.b.v. begrippen als *alineea* of *kopje* leren ze de structuur van de teksten begrijpen. Het herkennen van bijvoorbeeld *argumenten*, *feiten* of een *tegenstelling* en hierover gezamenlijk kunnen praten, is onmisbaar bij het doorgronden van een onderwerp. En als het kind weet wat een *definitie* is, kan dit helpen om beter te begrijpen wat er wordt bedoeld. **Meer kennis van talige begrippen heeft dus niet alleen een positief effect op de taalvaardigheid, maar ook op het ontwikkelen van kennis en andere vaardigheden.**

Leerlingen maken gebruik van begrippenkennis bij de uitbreiding van hun woordenschat. Ze kunnen de betekenis van woorden verbreden en verdiepen m.b.v. begrippen als *letterlijk* of *figuurlijk*. Als leerkracht zorg je ervoor dat er veel gelegenheid is voor interactie, ook in kleine groepjes. Als leerlingen begrippen regelmatig horen, is dit een stimulans om ze ook zelf te gaan gebruiken, waardoor ze beter zullen beklijven. Een discussie is bijvoorbeeld niet alleen geschikt om een onderwerp uit te diepen, maar ook voor het onderhandelen over de betekenis van (talige) begrippen.

In groep 6 maken de leerlingen kennis met de basisprincipes van de werkwoordspelling (zie hierna). Juist bij het strategisch handelen bij het aanleren van werkwoordspelling is kennis van talige begrippen van belang. Begrippen voor werkwoordspelling (begripskennis staat hier in dienst van de spelling en is gerelateerd aan grammatica) zijn voor leerlingen vaak vrij abstract en op het eerste gezicht betekenisloos. Deze begrippen zijn daarom niet altijd eenvoudig te leren. Door het inzetten van denkvaardigheden leren leerlingen zich bewust worden van verbanden in zinnen of teksten. Als ze zelf leren redeneren - en daarvoor is begrip noodzakelijk - kan dat ondersteunend zijn bij het leren hanteren van grammaticale begrippen.

Taalverzorging

De nadruk ligt in deze groepen op **morfologische spelling**. Er vindt een uitbreiding plaats met meer ingewikkelde woordvormen van de lexicaal-morfologische spelling, zoals *moeilijke verkleinwoorden*, *woorden met verschillende uitgangen (-lijk, -ig)* of bijvoorbeeld *woorden met 's*. Doordat je als leerkracht herhaalt wat eerder is aangeboden, leren kinderen deze kennis automatiseren. Daarnaast leren ze geleidelijk aan meer ingewikkelde en langere (meerlettergrepige) woorden spellen.

Vanaf groep 6 leren kinderen de basisprincipes van de werkwoordspelling (categorie morfologische spelling op syntactische basis). Dit betekent ook dat ze inzicht verwerven in **basale grammaticale principes**: ze leren in een zin *het onderwerp*, *de persoonsvorm* en de relatie daartussen herkennen, en *persoon en getal in werkwoordsvormen*. Om een werkwoordsvorm goed te kunnen spellen, moet de leerling de functie ervan in de zin kunnen vaststellen. Tegenwoordige of verleden tijd en enkelvoud of meervoud bepalen de uitgang van de persoonsvorm:

rent/rende/renden. Ook moeilijke vormen, bijvoorbeeld verleden tijd met stam op -d of -t (brandde(n), startte(n)) komen gaandeweg aan bod. De leerlingen oefenen de werkwoordspelling veelvuldig, bijvoorbeeld m.b.v. *algoritmen*.

Het leren spellen van werkwoordvormen is een lange weg en het kan enkele jaren duren voordat er sprake is van volledige beheersing. Vormen als de verleden tijd met stam op -d of -t hoeven dan ook niet nu al volledig beheerst te worden; **het gaat in groep 6 om een eerste start**. Op tekstniveau breidt de vaardigheid van de leerlingen uit. In teksten die ze zelf schrijven, brengen ze nu meer complexe leestekens aan. Hiervoor is het nodig dat ze de opbouw van een zin goed leren doorzien: voor het plaatsen van een komma moeten ze *het onderscheid tussen hoofd- en bijzin* leren kennen. Het wordt voor de leerlingen steeds meer een routine om hun eigen teksten te controleren, en spelling- en interpunctiefouten te corrigeren.

Soms wordt pas in de midden- of bovenbouw geconstateerd dat leerlingen een probleem hebben met lezen of spellen. Deze leerlingen hebben hun tekort lange tijd kunnen camoufleren, maar nu teksten steeds langer en ingewikkelder worden, blijkt dat ze achterblijven bij andere leerlingen. Het [Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 5-8](#) beschrijft op welke manier de school mogelijke problemen voor deze leerlingen kan erkennen en aanpakken.